บทที่ 4
ผลและวิจารณ์การทดลอง

4.1 ผลการวิเคราะห์ลักษณะสวอบและพื้นผิว

ในงานวิจัยนี้ได้แบ่งอุปกรณ์สวอบออกเป็น 4 ชนิด คือ สวอบสำลี สวอบโฟมพอลิยูรีเทน ผ้าก๊อซและฟองน้ำเซลลูโลส สวอบลำสีและผ้าก๊อซ เป็นอุปกรณ์แบบดั้งเดิมที่ใช้สวอบบนพื้นผิวในอุตสาหกรรมอาหารและทางการแพทย์ ทำมาจากเส้นใยธรรมชาติ (วีระศักดิ์ อุดมกิจเดชา, 2543) จากรูปที่ 4.1 สวอบสำลีมีเส้นใยขนาดเล็ก และเรียงตัวอย่างหนาแน่นไม่เป็นระเบียบ ผ้าก๊อซมีเส้นใยขนาดเล็กคล้ายกันแต่เรียงตัวเป็นระเบียบ มีช่องว่างขนาดใหญ่และบางกว่าสวอบชนิดอื่น ฟองน้ำเซลลูโลสทำมาจากเซลลูโลสธรรมชาตินำมาขึ้นรูป (3M Thailand, 2557) ฟองน้ำเซลลูโลสมีรูหลายขนาดและเรียงตัวอย่างไม่มีระเบียบ สวอบโฟมพอลิยูรีเทนเป็นอุปกรณ์ที่พัฒนาขึ้นมาโดยใช้พอลิเมอร์คือ พอลิยูรีเทน (Akutsu et al., 1998) ร่วมกับสารที่ทำให้เกิดฟองทำให้เกิดรู(อโนดาษ์ รัชเวทย์, 2552) สวอบโฟมพอลิยูรีเทนมีรูขนาดเล็กและขนาดใกล้เคียงกัน

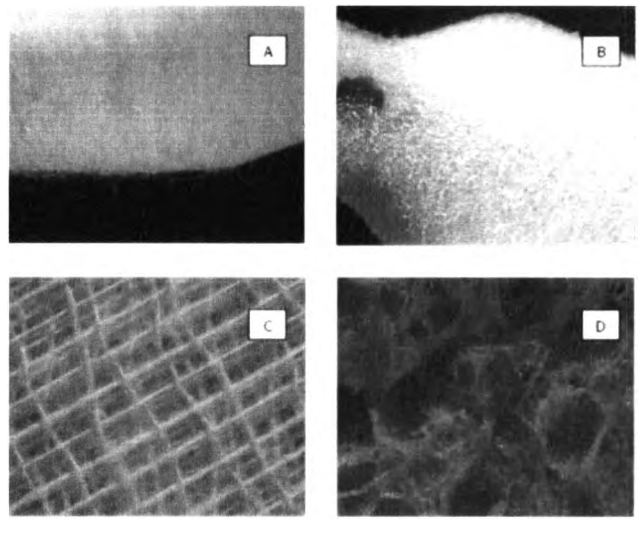

รูปที่ 4. 1 โครงสร้างของ สวอบสำลี (A) สวอบโฟมพอลิยูรีเทน (B) ผ้าก๊อซ (C) และฟองน้ำเซลลูโลส (D) ด้วยกล้องจุลทรรศน์

พื้นผิวที่ใช้ในการทดสอบประสิทธิภาพของสวอบในการเก็บแบคทีเรียแบ่งออกเป็น 3 แบบดังนี้ แผ่นสายพานอาหารพอลิเอสเทอร์ยูรีเทน (PUR) แบบใหม่และเก่าได้จากผู้นำเข้าสายพานและโรงงานผลิตอาหารในประเทศไทยตามลำดับ โรงงานดังกล่าวผลิตอาหารประเภทเนื้อไก่แช่เยือกแข็งพร้อมบริโภคเพื่อส่งออก ส่วนแผ่นสเตนเลส เกรด 304 พื้นผิว 2B ได้จากโรงงานผลิตเครื่องจักรสำหรับใช้ในโรงงานอาหาร ภายในโรงงานส่วนใหญ่พื้นผิวทั้งสามชนิดนี้จะสัมผัสโดยตรงกับวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์อาหารในระหว่างการผลิต พอลิเอสเทอร์ยูรีเทน หรือ พอลิเอสเทอร์ พอลิยูรีเทน เกิด

จากการผสมกันของ พอลิเอสเทอร์และยูรีเทนแบบโซ่ตรงหรือโซ่กิ่ง (Akutsu et al., 1998) ทำให้มีความเหนียวมากขึ้น สามารถต้านการเกิดรอยถลอกหรือรอยขีดข่วน ทนต่อการยืดหรือฉีกได้ นอกจากนั้นยังทนทานต่อสารเคมีอีกด้วย มักนำมาทำเป็นสายพานลำเลียงอาหาร (Chaturongkasumrit et al., 2011) สเตนเลสหรือเหล็กกล้าไร้สนิมเป็นโลหะผสมระหว่างเหล็กและคาร์บอน โดยมีโครเมียมมากกว่าคาร์บอนซึ่งทำให้เกิดโครงสร้างฟิล์มโครเมียมออกไซด์ (CrO_2 หรือ passive film) ที่มองไม่เห็นเกาะติดบนผิวหน้า ทำให้ทนทานต่อการกัดกร่อน ถ้าฟิล์มนี้ถูกทำลาย ออกซิเจนในอากาศจะเข้าทำปฏิกิริยากับโครเมียมและสร้างฟิล์มใหม่ทดแทน ทำให้สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ง่าย และทนทาน (Thai Stainless Steel Development Association)

จากการศึกษาลักษณะพื้นผิวสัมผัสอาหาร พบว่า พื้นผิวสเตนเลสเกรด 304 พื้นผิว 2B และพอลิเอสเทอร์ยูรีเทนใหม่มีลักษณะเรียบและแวววาว เมื่อส่องด้วยกล้องจุลทรรศน์แบบใช้แสงที่กำลังขยาย 120x พบรอยขีดและรอยแตกเล็กน้อย ในขณะที่พอลิเอสเทอร์ยูรีเทนเก่าสูญเสียความแวววาวและเกิดรอยขรุขระเนื่องจากผ่านการใช้งานและผ่านการทำความสะอาดหลายครั้ง จึงเห็นรอยแตกและหลุมขนาดต่างๆ ตามรูปที่ 4.2

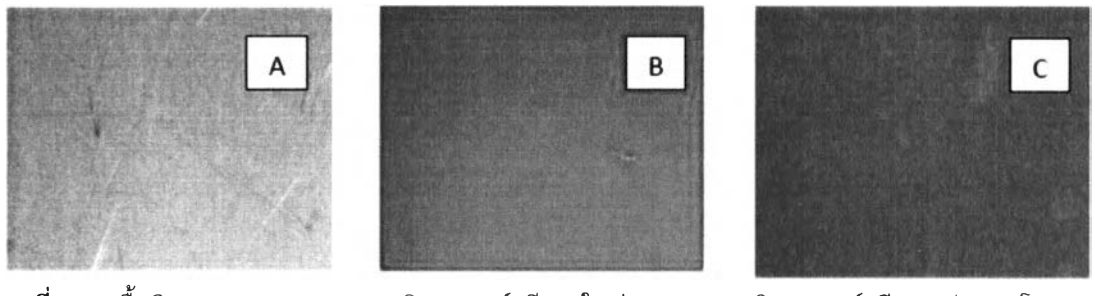

รูปที่ 4. 2 พื้นผิวของสเตนเลส (A) พอลิเอสเทอร์ยูรีเทนใหม่ (B) และพอลิเอสเทอร์ยูรีเทนเก่า (C) โดยกล้องจุลทรรศน์แบบใช้แสงที่กำลังขยาย 120x

4.2 ผลการวิเคราะห์ความขรุขระพื้นผิวสายพานอาหาร

ค่าความขรุขระ (Roughness, Ra) ของผิวสเตนเลส พอลิเอสเทอร์ยูรีเทนใหม่และเก่า (5 ปี) อยู่ที่ 0.14 ± 0.00 μm 0.05 ± 0.00 μm และ 1.44 ± 0.01 μm ตามลำดับ แสดงว่าผิวของพอลิเอสเทอร์ยูรีเทนเก่ามีความขรุขระมากกว่าผิวของสเตนเลสและพอลิเอสเทอร์ยูรีเทนใหม่ตามลำดับ

โครงสร้างสามมิติของพื้นผิวสัมผัสอาหารแสดงในรูปที่ 4.3 สีเหลืองแสดงถึงพื้นผิวที่ราบแบน พบรูน้อยมากและไม่มีรอยนูนของพื้นผิวสเตนเลสและพอลิเอสเทอร์ยูรีเทนใหม่ ในขณะที่สีเขียวและสีฟ้าจากรูปพื้นผิวพอลิยูรีเทนเก่า (5 ปี) แสดงถึงขนาดโพรงที่กว้าง 0 – 200 μm และลึก 0.42 – 9.15 μm จากผลพบว่าการขัดล้างทำความสะอาดสายพานพอลิยูรีเทนและนำกลับมาใช้ใหม่หลายครั้งและเป็นระยะเวลานานจะทำให้ผิวสายพานมีความขรุขระ รอยแตก รอยแยกมากขึ้น เพิ่มโอกาสให้แบคทีเรียสามารถเข้าไปอาศัยและหลบซ่อนได้ (Verran et al., 2008) เพราะแบคทีเรียก่อโรคทั้ง 4

ชนิดนี้มีขนาดเล็กกว่ารูที่เกิดขึ้นบนผิวสายพาน ดังนี้ *E. coli* กว้าง 1 µm ยาว 2 µm (สถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร, 2009) *S. aureus* มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 1 µm *S.* Typhimurium มีขนาดกว้างประมาณ 0.6 µm ยาว 1-3µm (สุมณฑา วัฒนสินธุ์, 2549) และ *L. monocytogenes* ขนาดประมาณ 1-2 µm (Bhunia, 2008) ทำให้สามารถมีชีวิตรอดและเพิ่มจำนวนจนเกิดเป็นไบโอฟิล์มได้ (Kumar & Anand, 1998)

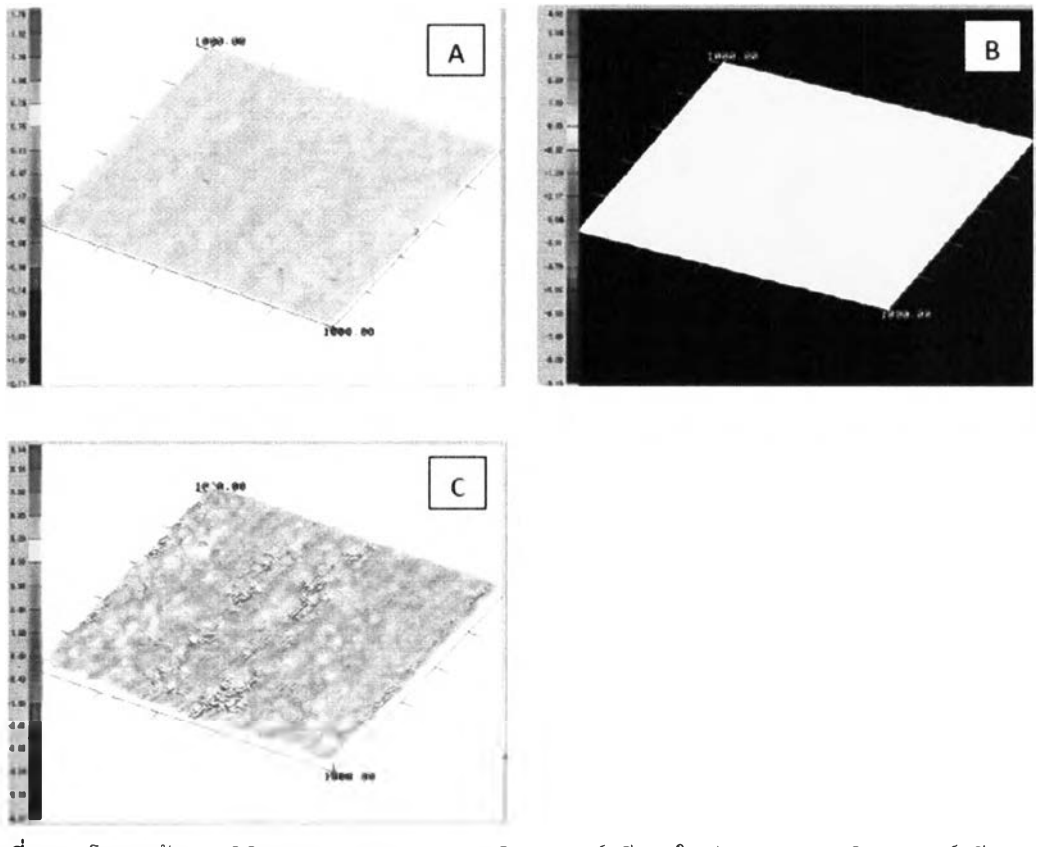

รูปที่ 4. 3 โครงสร้าง 3 มิติ ของสเตนเลส (A), พอลิเอสเทอร์ยูรีเทนใหม่ (B) และพอลิเอสเทอร์ยูรีเทนเก่า (C)

1312347117

4.2 ผลการศึกษาประสิทธิภาพจำนวนแบคทีเรียที่ปล่อยออกจากสวอบ

จำนวนแบคทีเรียที่ปล่อยออกจากสวอบ 4 ชนิด คือ สวอบสำลี สวอบโฟมพอลิยูรีเทน ผ้าก๊อซและฟองน้ำเซลลูโลส หลังจากการใส่สารละลายแบคทีเรียแต่ละชนิด (*E. coli S. aureus S.* Typhimurium และ *L. monocytogenes*) ปริมาตร 5 log CFU/swab ลงบนสวอบโดยตรง

ผลการทดลองดังตารางที่ พบว่า ประสิทธิภาพการปล่อย *E. coli* จากฟองน้ำเซลลูโลสและสวอบโฟมพอลิยูรีเทนมีค่าไม่แตกต่างกัน ($P>0.05$) และมากกว่าผ้าก๊อซและสวอบสำลี ตามลำดับ ประสิทธิภาพการปล่อย *S. aureus* จากฟองน้ำเซลลูโลส มีค่ามากกว่าสวอบโฟมพอลิยูรีเทน ผ้าก๊อซและสวอบสำลี ตามลำดับ ประสิทธิภาพการปล่อย *S.* Typhimurium และ *L. monocytogenes*

จากฟองน้ำเซลลูโลสและผ้าก๊อซมีค่าไม่แตกต่างกัน ($P>0.05$) และมากกว่า สวอบโฟมพอลิยูรีเทน และสวอบสำลี ตามลำดับ

จำนวนแบคทีเรียเฉลี่ยที่ได้จากสวอบแต่ละชนิดเรียงจากมากไปน้อยมีดังนี้ ฟองน้ำเซลลูโลส มีค่าเฉลี่ย 97.66% สวอบโฟมพอลิยูรีเทนมีค่าเฉลี่ย 97.38% ผ้าก๊อซมีค่าเฉลี่ย 96.79% และสวอบสำลีมีค่าเฉลี่ย 83.5% โดยพบว่าประสิทธิภาพในการปล่อยแบคทีเรียแต่ละชนิดออกจากอุปกรณ์สวอบ คือ ฟองน้ำเซลลูโลส ผ้าก๊อซและสวอบโฟมพอลิยูรีเทนมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกันอยู่ในช่วง 94.09 - 99.34% สวอบสำลีที่มีประสิทธิภาพต่ำที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 80.76-87.17% จากผลการทดสอบนี้พบว่าอุปกรณ์สวอบสามารถกักเก็บแบคทีเรียไว้และปล่อยออกมาได้ไม่หมด จึงมีแบคทีเรียจำนวนหนึ่งที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในภายในสวอบ จากงานของ Rose et al. (2004) ที่ศึกษาประสิทธิภาพของวัสดุ สวอบในการกักเก็บสปอร์ของ *Bacillus anthracis* พบว่าสวอบสำลีและสวอบโฟมสามารถปล่อยสปอร์ของ *Bacillus anthracis* ได้เฉลี่ย 93.9% และ 93.4% ค่าเฉลี่ยของสวอบสำลีมีค่ามากกว่าเพราะว่าวิธีการทดสอบแตกต่างกัน โดยใส่สารละลายสปอร์ลงบนสวอบก่อนแล้วนำสวอบไปจุ่มบัฟเฟอร์ ซึ่งแตกต่างกับวิธีการทดสอบของงานนี้ที่จุ่มสวอบลงในสารละลายบัฟเฟอร์ก่อนแล้วจึงนำไปใส่สารละลายแบคทีเรีย ทำให้สวอบสำลีกักเก็บจำนวนแบคทีเรียได้มากกว่า ส่วนสวอบโฟมมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าการทดสอบนี้เพราะว่าการหมุนของสวอบในช่วงขั้นตอน vortex ต่างกัน โดยปกติการ vortex จะใช้แรงเหวี่ยงหัวสวอบเป็นวงกลมภายในหลอด แต่การทดสอบนี้ก้านสวอบโฟมพอลิยูรีเทนจะถูกยึดอยู่ติดกับฝาและเมื่อนำไป vortex หัวสวอบจะสั่นอยู่กลางหลอดซึ่งคาดว่าทำให้แบคทีเรียที่ออกจากหัวสวอบมีจำนวนมากกว่า Moore and Griffith (2007) ศึกษาผลกระทบจากวัสดุสวอบต่อการกักเก็บและปล่อย *E. coli* และ *S. aureus* ออกจากสวอบ พบว่า สวอบสำลีดูดซับสารละลายได้ดีกว่าสวอบชนิดอื่น ดังนั้นจากคุณสมบัติการดูดซับความชื้นดีควรกักเก็บแบคทีเรียไว้ในสวอบได้มากและจำนวนแบคทีเรียที่ได้น่าจะมีปริมาณมาก แต่พบว่าจำนวนแบคทีเรียที่เก็บได้จากสวอบสำลีมีปริมาณน้อยกว่าสวอบชนิดอื่นและพบว่ามีแบคทีเรียส่วนหนึ่งติดอยู่ในเส้นใยสำลี ซึ่งแสดงว่าสวอบสำลีถึงแม้ว่าจะดูดความชื้นได้ดีแต่ถ้าปล่อยแบคทีเรียออกจากสวอบได้ไม่ดีจะส่งผลให้จำนวนที่ได้น้อยลง

จากผลการทดลองพบว่า โครงสร้างของสวอบและคุณสมบัติเส้นใยมีผลต่อการปล่อยแบคทีเรียออกจากอุปกรณ์สวอบ สวอบโฟมพอลิยูรีเทนเป็นพอลิเมอร์สังเคราะห์ที่พัฒนาขึ้น (อโนดาษ์ รัชเวทย์, 2552) ทำให้ดูดซับสารละลายแบคทีเรียและปล่อยแบคทีเรียออกจากสวอบได้ดีใกล้เคียงกับฟองน้ำเซลลูโลสที่ทำจากเซลลูโลสธรรมชาติซึ่งมีความสามารถในการกักเก็บความชื้นได้ดีเช่นกัน อุปกรณ์สวอบทั้งสองชนิดมีรูขนาดใหญ่ เมื่อใส่สารละลายแบคทีเรียลงบนสวอบ สวอบทั้งสองชนิดสามารถดูดซับสารละลายเชื้อไว้ได้หมดและการปล่อยสารละลายแบคทีเรีย สวอบสำลีและผ้าก๊อซทำจากเส้นใยธรรมชาติ ประกอบด้วยกลุ่มเซลลูโลสที่มี hydroxyl group ที่ชอบจับน้ำและพองตัว (วีระศักดิ์ อุดมกิจเดชา, 2543) เมื่อใส่สารละลายแบคทีเรียลงบนสวอบที่เปียกด้วยสารละลายบัฟเฟอร์ ฟองน้ำเซลลูโลสและสวอบพอลิยูรีเทนสามารถดูดซับสารละลายเชื้อไว้ได้หมด ในขณะที่สวอบสำลีและผ้าก๊อซดูดซับสารละลายแบคทีเรียได้น้อยเนื่องจากสวอบอิ่มตัวจากสารละลายบัฟเฟอร์แล้ว อย่างไรก็ตาม ผ้าก๊อซมีการดูดซับต่ำ เพราะมีรูขนาดใหญ่และบางที่สุดแต่โครงสร้างนี้เอื้อประโยชน์ให้ปล่อยแบคทีเรียออกจากสวอบได้ดีกว่าสวอบชนิดอื่นๆเช่นกัน ส่งผลให้จำนวนแบคทีเรีย

ที่ได้สูงกว่าสวอบสำลีที่ดูดซับและปล่อยสารละลายเชื้อออกจากสวอบได้น้อย จำนวนแบคทีเรียที่ได้ต่ำที่สุด Moore and Griffith (2002b) รายงานเปอร์เซ็นต์การปล่อยเชื้อ *Salmonella* spp. ออกจากสวอบ พบว่าสวอบสำลีมีค่า 44.65% และสวอบโฟมมีค่า 45.53% มีค่าต่ำกว่าการทดลองนี้ คาดว่ามีผลมาจากการใช้สารละลายแบคทีเรียจำนวนน้อยกว่าใส่ลงบนสวอบ

จากผลการทดลองที่ได้นี้สนับสนุนว่าโครงสร้างทางกายภาพและลักษณะการดูดซับและปล่อยความชื้นของอุปกรณ์สวอบมีผลต่อจำนวนแบคทีเรียที่ได้จากการใช้เทคนิคสวอบเก็บแบคทีเรียจากพื้นผิวสัมผัสอาหาร

ตารางที่ 4. 1 เปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพในการปล่อยเชื้อแบคทีเรียของสวอบโดยการใส่เชื้อลงบนสวอบโดยตรง

แบคทีเรีย	ชนิดสวอบ			
	สำลี	โฟม	ผ้าก๊อซ	ฟองน้ำ
E. coli	87.17 ± 1.41^{e}	99.34 ± 0.66^{a}	97.82 ± 0.70^{a,b}	98.98 ± 0.61^{a}
S. aureus	84.43 ± 1.13^{f}	96.72 ± 1.78^{b,c}	97.55 ± 1.00^{a,b,c}	99.07 ± 0.41^{a}
S. Typhimurium	80.76 ± 2.42^{g}	95.71 ± 1.50^{c,d}	93.85 ± 0.70^{d}	94.09 ± 0.80^{d}
L. monocytogenes	81.62 ± 0.26^{g}	97.76 ± 1.43^{a,b,c}	97.94 ± 0.63^{a,b}	98.49 ± 0.38^{a,b}
ค่าเฉลี่ยรวม	96.79	97.38	96.79	97.66

ค่าที่แสดงเป็นค่าเฉลี่ย ± ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการทดลอง 3 ซ้ำ

ค่าเฉลี่ยในตารางที่มีอักษรกำกับต่างกันมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p<0.05$)

การทดสอบทางสถิติแสดงในภาคผนวก ตารางที่ ข.1-3

4.3 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการเก็บแบคทีเรียจากพื้นผิวสัมผัสอาหาร

จุดประสงค์หลักในการรับประกันมาตรฐานความปลอดภัยของอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้กับอาหารเพื่อรักษาอายุการเก็บของอาหาร รับประกันสุขอนามัยที่ดี ปราศจากการปนเปื้อนของแบคทีเรียก่อโรค ถึงแม้ว่าภายในกระบวนการผลิตจะใช้ HACCP แต่ยังคงพบแบคทีเรียก่อโรคบนพื้นผิวสัมผัสอาหารหลังการล้างทำความสะอาดและฆ่าเชื้อ ดังนั้นจึงได้มีการนำหลักการวิเคราะห์ทางจุลชีววิทยาเข้ามาตรวจสอบในระบบการผลิตด้วย (Legnani et al., 2004) สวอบเป็นเทคนิคหนึ่งที่นำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในอุตสาหกรรมอาหาร ซึ่งการเลือกและนำไปใช้ขึ้นอยู่กับต้องการและบังคับใช้ของแต่ละโรงงาน ในงานวิจัยนี้จึงได้นำปัจจัยที่คาดว่ามีผลต่อการเก็บแบคทีเรียบนพื้นผิวสัมผัสอาหารด้วยเทคนิคสวอบ เช่น วัสดุสวอบ ชนิดพื้นผิว การสวอบขณะพื้นผิวแห้งและเปียก โดยใช้สารละลายแบคทีเรีย 5 log CFU/coupon ใส่ลงบนผิวสัมผัสอาหาร 3 แบบ (สเตนเลส เกรด 304 พอลิเอสเทอร์ยูรีเทนเก่าและใหม่) 2 ขนาด คือแผ่นทดสอบขนาด 10 cm x 10 cm ใช้กับสวอบสำลีและโฟม และขนาด 30 cm x 30 cm ใช้กับผ้าก๊อซและฟองน้ำเซลลูโลส เมื่อใส่สารละลายแบคทีเรียลงบนพื้นผิวทดสอบแล้ว เกลี่ยสารละลายให้ทั่วพื้นผิว จากนั้นใช้อุปกรณ์สวอบเก็บแบคทีเรียขึ้นจากพื้นผิวทันที (พื้นผิวขณะเปียก) หรือปล่อยให้พื้นผิวแห้งก่อนประมาณ 1 ชั่วโมงหรือมองไม่เห็นสารละลายอยู่บนพื้นผิวแล้ว (พื้นผิวขณะแห้ง) จึงใช้อุปกรณ์สวอบเก็บแบคทีเรีย

1312347117

4.3.1 จำนวนแบคทีเรียแต่ละชนิดที่เก็บจากพื้นผิว

ตารางที่ 4.2 แสดงเปอร์เซ็นต์จำนวนแบคทีเรียแต่ละชนิดที่เก็บได้จากพื้นผิวมีค่าหลากหลายขึ้นอยู่กับแบคทีเรียแต่ละชนิด และพบว่าจำนวนแบคทีเรียแต่ละชนิดที่ได้จากการสวอบขณะพื้นผิวเปียกมีค่ามากกว่าการเก็บในขณะพื้นผิวแห้งโดยมีค่าเฉลี่ยดังนี้ การเก็บ *E. coli* บนพื้นผิวเปียกมีค่าอยู่ในช่วง 77.93–98.54% มากกว่าการสวอบบนพื้นผิวขณะแห้งมีค่าอยู่ในช่วง 33.85–76.54% การเก็บ *S. aureus* บนพื้นผิวเปียกมีค่าอยู่ในช่วง 79.01–100.78% มากกว่าการสวอบบนพื้นผิวขณะแห้งที่มีค่าอยู่ในช่วง 53.16–78.40% การเก็บ *S.* Typhimurium บนพื้นผิวเปียกมีค่าอยู่ในช่วง 80.09–95.74% มากกว่าการสวอบบนพื้นผิวขณะแห้งมีค่าอยู่ในช่วง 36.71–74.55% การเก็บ *L. monocytogenes* บนพื้นผิวเปียกมีค่าอยู่ในช่วง 81.61–97.2% มากกว่าการสวอบบนพื้นผิวขณะแห้งมีค่าอยู่ในช่วง 47.64–77.96% เป็นผลมาจากน้ำซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้แบคทีเรียมีชีวิตอยู่ เมื่อสารละลายระเหยออกไป ทำให้แบคทีเรียต้องปรับตัวให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมภาวะขาดแคลนส่งผลต่อการฉีกขาดของเยื่อหุ้มเซลล์ หรือเซลล์ตายจากสภาวะขาดน้ำและอาหารได้ (Davidson, Griffith, Peters, & Fielding, 1999) สอดคล้องกับ Moore and Griffith (2007) ที่พบว่าน้ำมีผลต่อการอยู่รอดของแบคทีเรียบนพื้นผิวสเตนเลส โดยใส่สารละลาย *Salmonella* spp. ที่มีจำนวนแบคทีเรียเท่ากัน (3 log CFU/coupon) แต่มีปริมาตรไม่เท่ากัน (12.5 µl และ 100 µl) ลงบนพื้นผิวขนาดเท่ากันเมื่อปล่อยให้แห้งนาน 1 ชั่วโมงพบว่าจำนวนแบคทีเรียไม่ลดลง มีรายงานการวิจัยยังพบอีกว่าในสภาวะที่น้ำและอาหารน้อยหรือไม่มีอาหาร แบคทีเรียแกรมลบมีโอกาสอยู่รอดได้มากกว่าแบคทีเรียแกรมบวก (Egwari & Taiwo, 2004; Liao & Shollenberger, 2003) แต่จากการทดลองนี้ไม่พบแนวโน้มความสัมพันธ์ของชนิดแบคทีเรียที่มีผลต่อจำนวนแบคทีเรียที่เก็บได้จากพื้นผิวสัมผัสอาหาร

131234711

4.3.2 ชนิดพื้นผิวสัมผัสอาหารที่มีผลต่อการใช้เทคนิคสวอบเก็บแบคทีเรีย

เปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของอุปกรณ์สวอบในการเก็บแบคทีเรียจากพื้นผิวทั้ง 3 แบบขณะพื้นผิวเปียกและขณะพื้นผิวแห้ง ดังนี้ อุปกรณ์สวอบที่เก็บ *E. coli* จากพื้นผิวเปียกได้จำนวนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ฟองน้ำเซลลูโลสและสวอบโฟมพอลิยูรีเทน ส่วนสวอบสำลีและผ้าก๊อซเก็บแบคทีเรียได้จำนวนน้อยที่สุด อุปกรณ์สวอบที่เก็บ *E. coli* จากพื้นผิวแห้งได้จำนวนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ฟองน้ำเซลลูโลส สวอบโฟมพอลิยูรีเทนและผ้าก๊อซ ส่วนสวอบสำลีเก็บแบคทีเรียได้จำนวนน้อยที่สุด (รูปที่ 4.4) การใช้อุปกรณ์สวอบเก็บ *S. aureus* จากผิวสัมผัสอาหารในขณะพื้นผิวเปียก พบว่า ฟองน้ำเซลลูโลส ผ้าก๊อซและสวอบโฟมพอลิยูรีเทนเก็บแบคทีเรียได้จำนวนมากที่สุด ส่วนสวอบสำลีเก็บ *S. aureus* ได้น้อยที่สุด ในขณะที่พื้นผิวแห้ง ฟองน้ำเซลลูโลสและผ้าก๊อซเก็บแบคทีเรียได้มากที่สุดและ สวอบสำลีเก็บได้น้อยที่สุด (รูปที่ 4.5) การใช้อุปกรณ์สวอบเก็บ *S.* Typhimurium จากผิวสัมผัสอาหาร ในขณะพื้นผิวเปียก พบว่า ฟองน้ำเซลลูโลสและผ้าก๊อซเก็บแบคทีเรียได้จำนวนมากที่สุด ส่วนสวอบสำลีเก็บ *S. aureus* ได้น้อยที่สุด ในขณะที่พื้นผิวแห้ง ฟองน้ำเซลลูโลสและผ้าก๊อซเก็บแบคทีเรียได้มากที่สุดและสวอบสำลีเก็บได้น้อยที่สุด (รูปที่ 4.6) อุปกรณ์สวอบที่เก็บ *L. monocytogenes* จากพื้นผิวขณะเปียกได้จำนวนมากที่สุด คือ ฟองน้ำเซลลูโลส ผ้าก๊อซและสวอบโฟมพอลิยูรีเทน ส่วนสวอบสำลีเก็บได้น้อยที่สุด ในขณะที่พื้นผิวแห้ง ฟองน้ำเซลลูโลสดีที่สุด

และสวอบสำลีเก็บแบคทีเรียได้จำนวนน้อยที่สุด (รูปที่ 4.7) Moore and Griffith (2007) ใช้สวอบสำลีเก็บ *E. coli* จากพื้นผิวสเตนเลสขณะเปียกและขณะแห้ง (1 ชั่วโมง) ได้ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 74.56% และ 75.46% ต่างกับค่าที่ได้จากการทดลอง อาจมีสาเหตุจากขนาดพื้นผิวทดสอบ (5 cm x 5 cm) ปริมาตรสารละลายแบคทีเรียที่ใส่ลงบนพื้นผิวและวิธีการคำนวณเป็นค่าเปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพ และใช้สวอบสำลีเก็บ *S. aureus* จากพื้นผิวสเตนเลสขณะเปียกและขณะแห้ง (1 ชั่วโมง) ได้ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 64.54% และ 76.97% ซึ่งต่างกับการทดสอบนี้ที่มีค่าเปอร์เซ็นต์การเก็บ *S. aureus* บนพื้นผิวเปียกที่ 79.01% และขณะพื้นผิวแห้งที่ 58.63% อาจเป็นเพราะวิธีการทดลองและเทคนิคการสวอบที่แตกต่างกัน รวมถึงการใช้สารลดแรงตึงผิว tween 80 ที่ช่วยในการดึงแบคทีเรียจากพื้นผิวและช่วยแยกกลุ่มเซลล์ของ *S. aureus* ในขณะสวอบ

โดยปกติหลังการล้างทำความสะอาดและฆ่าเชื้อบนพื้นผิวที่ใช้ในกระบวนการผลิต จะพบแบคทีเรียอยู่บนพื้นผิวประมาณ <2.5 CFU/cm^2 (Moore & Griffith, 2007) สาเหตุหนึ่งมาจากลักษณะของพื้นผิว เช่น เมื่อตรวจสอบลักษณะโครงสร้าง 3 มิติของพื้นผิวสเตนเลสจากข้อ 4.1 จะเห็นว่าพื้นผิวมีความขรุขระ มีหลุมที่แบคทีเรียสามารถเข้าไปซ่อนตัวได้ ซึ่งในรูดังกล่าวอาจมีน้ำและสารอาหารอยู่ด้วยช่วยเพิ่มการอยู่รอดของแบคทีเรียได้มากขึ้น จะเห็นได้จากการทดลองนี้ถึงแม้ว่าการปล่อยให้พื้นผิวแห้งประมาณ 1 ชั่วโมง ยังคงสามารถตรวจพบแบคทีเรียได้ เช่นเดียวกับการทดลองของ Moore and Griffith (2002b) แผ่นตัวอย่างควบคุมที่ใส่สารละลายแบคทีเรียลงไปเกลี่ยให้ทั่วและปล่อยให้พื้นผิวแห้งประมาณ 1 ชั่วโมง ยังตรวจพบแบคทีเรียได้แต่มีจำนวนลดลงจากเดิมประมาณ 45% ในงานวิจัยนี้ประสิทธิภาพการเก็บแบคทีเรียจากพื้นผิวขณะแห้งลดลงอยู่ในช่วง 33.85-78.40% (เฉลี่ย 60.46%) เมื่อเปรียบเทียบกับประสิทธิภาพการเก็บแบคทีเรียขณะพื้นผิวเปียก ประสิทธิภาพการเก็บเชื้อที่ลดลงอาจเกิดจากความแห้งที่ทำให้แบคทีเรียที่มีชีวิตลดจำนวนลง (Davidson et al., 1999) นอกจากนั้นงานวิจัยนี้ยังพบว่าแบคทีเรียสามารถอยู่รอดบนพื้นผิวขณะแห้งได้ (ประมาณ 1 ชั่วโมง) และสามารถใช้เทคนิคสวอบในการตรวจแบคทีเรียได้

131234711 7

ตารางที่ 4. 2 เปรียบเทียบเปอร์เซ็นต์จำนวนแบคทีเรียแต่ละชนิดที่เก็บได้จากพื้นผิวขณะเปียกและแห้ง

		ชนิดสวอบ							
		สำลี		โฟม		ผ้าก๊อซ		ฟองน้ำ	
พื้นผิว	แบคทีเรีย	เปียก	แห้ง	เปียก	แห้ง	เปียก	แห้ง	เปียก	แห้ง
สเตนเลส	*E. coli*	86.89 ± 3.46^{l,g}	33.85 ± 4.17^{r}	98.54 ± 2.13^{a}	47.97 ± 1.05^{p,q}	93.72 ± 2.99^{a,b,c,d,e,f}	56.92 ± 2.73^{m,n,o}	97.28 ± 0.23^{a}	52.32 ± 6.05^{n,o,p}
	S. aureus	79.01 ± 4.23^{h,i}	58.63 ± 3.01^{m,n}	89.81 ± 2.57^{b,c,d,e,f}	51.35 ± 0.84^{o,p}	93.70 ± 4.49^{a,b,c,d,e,f}	69.74 ± 5.94^{j,k,l}	96.28 ± 4.04^{a,b,c}	63.49 ± 4.82^{l,m}
	S. Typhimurium	87.88 ± 9.54^{e,f,g}	41.81 ± 3.82^{q}	88.38 ± 8.29^{d,e,f,g}	58.94 ± 1.23^{m,n}	92.13 ± 4.79^{a,b,c,d,e,f}	52.40 ± 3.25^{n,o,p}	89.48 ± 2.46^{c,d,e,f}	73.22 ± 1.65^{i,j,k}
	L. monocytogenes	81.61 ± 2.84^{g,h}	47.64 ± 4.85^{p,q}	97.13 ± 0.40^{a,b}	66.66 ± 2.05^{k,l}	94.88 ± 0.38^{a,b,c,d,e}	69.97 ± 1.44^{j,k,l}	95.41 ± 1.49^{a,b,c,d}	73.74 ± 2.64^{i,j}
PUR (เก่า)	*E. coli*	92.49 ± 0.76^{A}	37.85 ± 3.44^{K}	96.06 ± 1.67^{A}	56.61 ± 1.86^{H}	81.58 ± 3.82^{C,D}	46.72 ± 3.12^{M}	97.19 ± 1.67^{A}	53.89 ± 3.82^{H,J}
	S. aureus	84.04 ± 0.67^{C}	53.16 ± 7.17^{H,I,J}	97.33 ± 2.48^{A}	66.50 ± 2.25^{G}	95.86 ± 3.76^{A}	74.14 ± 1.50^{D,E,F}	97.08 ± 2.94^{A}	78.40 ± 3.37^{C,D,E}
	S. Typhimurium	80.09 ± 4.51^{C,D,E}	45.50 ± 4.40^{J}	90.71 ± 0.50^{A,B}	52.06 ± 8.04^{H,I,J}	81.02 ± 8.70^{C,D}	52.58 ± 9.42^{H,I,J}	92.33 ± 1.28^{A}	74.55 ± 10.61^{D,E,F}
	L. monocytogenes	84.69 ± 1.07^{B,C}	50.83 ± 2.57^{H,I,J}	96.79 ± 0.48^{A}	68.70 ± 1.51^{F,G}	95.49 ± 0.58^{A}	72.74 ± 3.21^{E,F,G}	96.66 ± 1.38^{A}	77.96 ± 1.13^{C,D,E}
PUR (ใหม่)	*E. coli*	81.58 ± 3.66^{g,h,i,j}	60.04 ±0.83^{l,m}	97.49 ±2.96^{a}	65.59 ±0.76^{h,i,j}	77.93 ±1.13^{c,d,e,f,g}	74.40 ±1.85^{e,f,g,h}	80.12 ±2.64^{b,c,d,e,f}	76.54 ±2.80^{d,e,f,g}
	S. aureus	84.04 ±0.67^{b,c,d}	63.31 ±0.76^{i,j}	97.33 ±2.48^{a}	66.95 ±2.14^{h,i,j}	100.78 ±3.28^{a}	70.78 ±14.93^{g,h,i}	98.19 ±0.48^{a}	71.25 ±11.12^{f,g,h,i}
	S. Typhimurium	79.77 ±1.43^{b,c,d,e,f}	36.72 ±4.52^{n}	87.30 ±0.47^{b}	44.07 ±2.93^{n}	85.60 ±0.00^{b,c}	65.94 ±6.53^{h,i,j}	95.74 ±4.00^{a}	58.82 ±14.01^{j,k}
	L. monocytogenes	85.65 ±1.80^{b,c}	52.76 ±3.23^{k}	96.99 ±2.18^{a}	70.44 ±0.77^{e,f,g}	95.33 ±0.94^{a}	71.98 ±1.42^{f,g,h,i}	97.20 ±0.75^{a}	71.72 ±0.72^{f,g,h,i}
	ค่าเฉลี่ยรวม	83.98	48.51	94.49	59.65	90.67	64.86	94.41	68.83

ค่าที่แสดงเป็นค่าเฉลี่ย ± ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการทดลอง 3 ซ้ำ

ค่าเฉลี่ยในตารางที่มีอักษรกำกับต่างกันมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$)

การทดสอบทางสถิติแสดงในภาคผนวก ตารางที่ ข.4-15

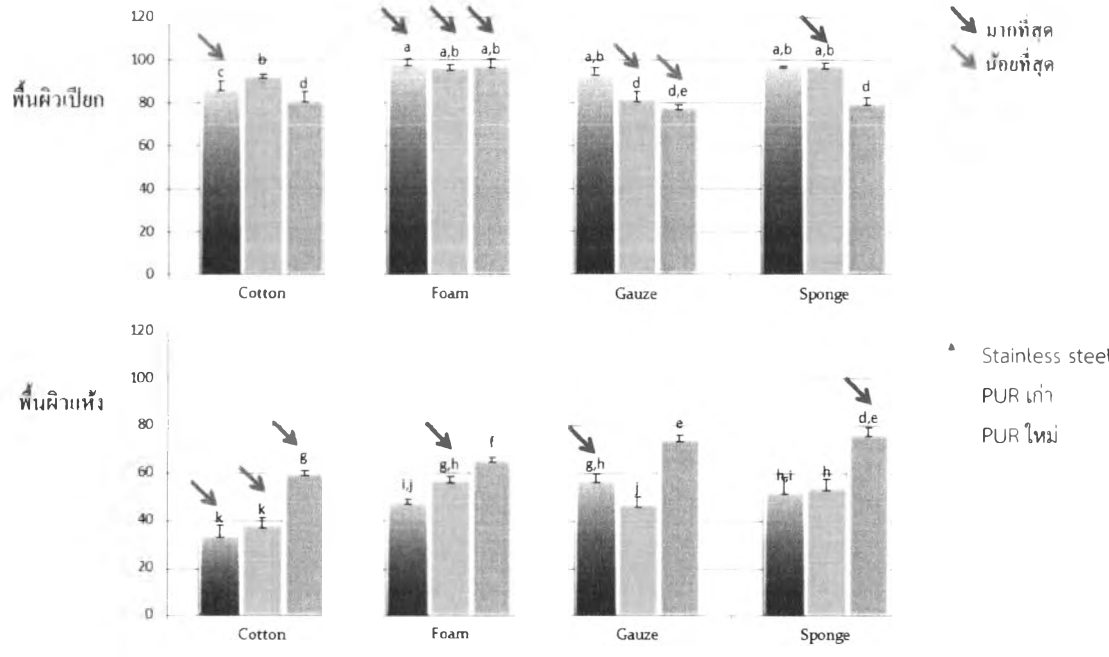

รูปที่ 4. 4 เปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของอุปกรณ์สวอบในการเก็บ *E. coli* จากพื้นผิวขณะเปียกและแห้ง

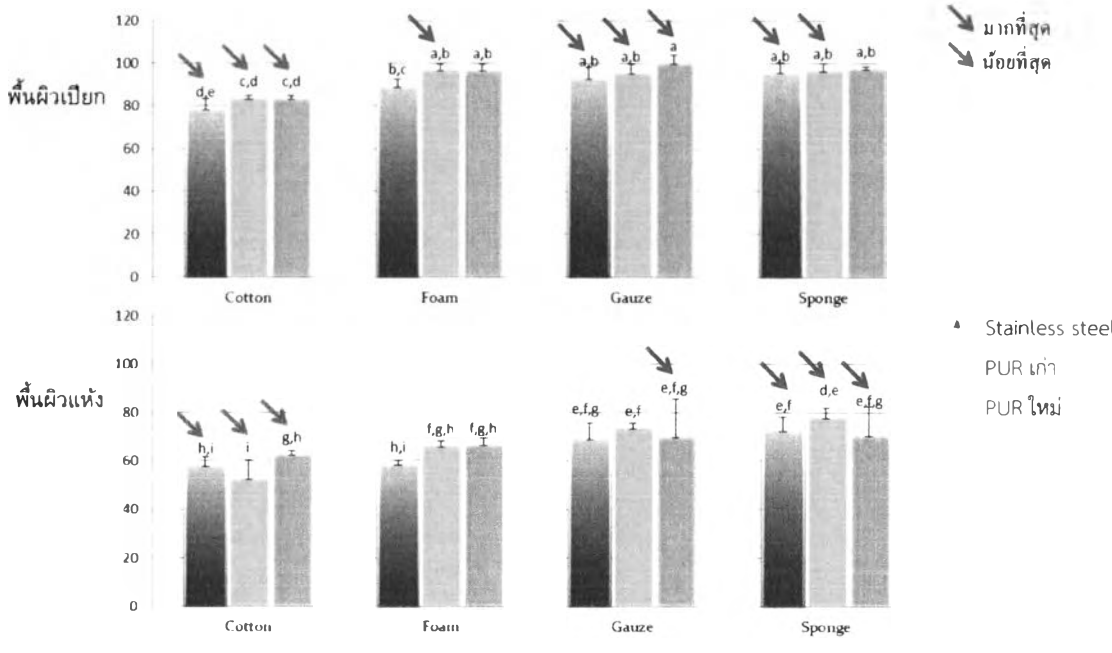

รูปที่ 4. 5 เปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของอุปกรณ์สวอบในการเก็บ *S. aureus* จากพื้นผิวขณะเปียกและแห้ง

1312347117

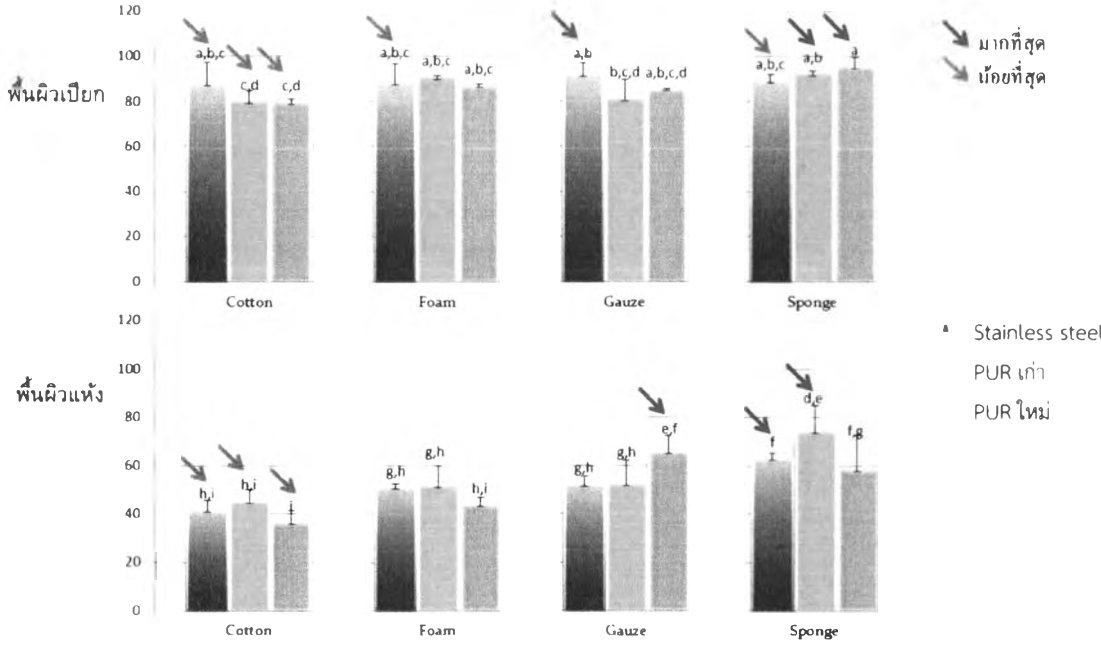

รูปที่ 4. 6 เปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของอุปกรณ์สวอบในการเก็บ *S.* Typhimurium จากพื้นผิวขณะเปียกและแห้ง

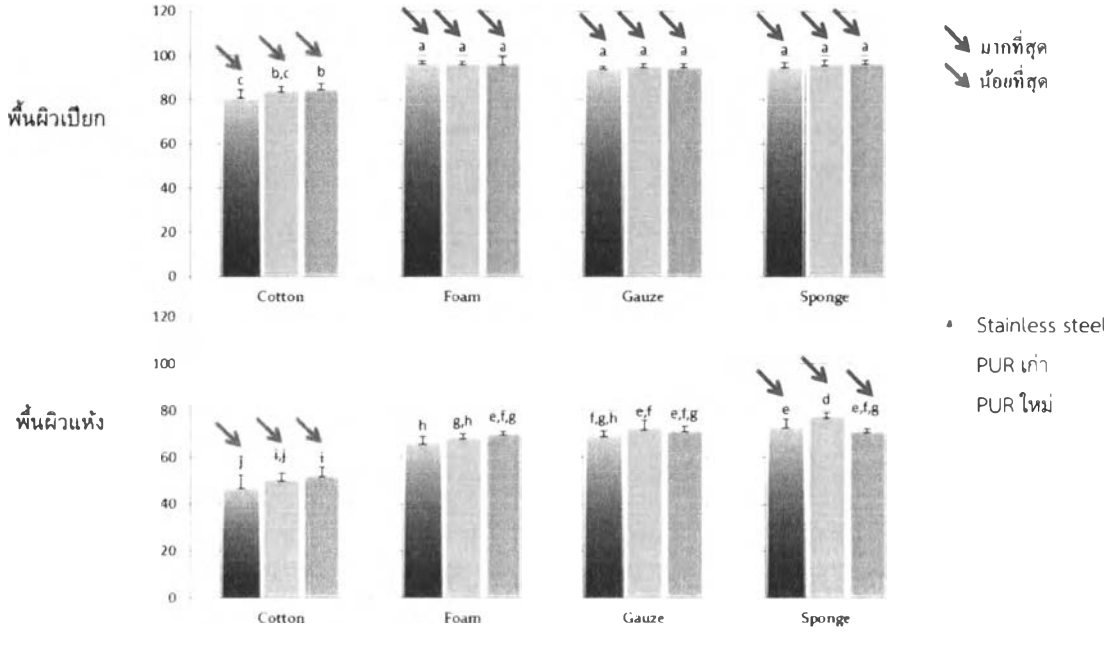

รูปที่ 4. 7 เปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของอุปกรณ์สวอบในการเก็บ *L. monocytogenes* จากพื้นผิวขณะเปียกและแห้ง

4.3.3 อุปกรณ์สวอบที่มีผลต่อจำนวนแบคทีเรียที่เก็บได้จากพื้นผิวสัมผัสอาหาร

ผู้ทำการทดลองได้วางแผนการทดลองโดยอ้างอิงให้ใกล้เคียงกับการนำไปใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมตามที่ U.S. Food and Drug Administration ได้แนะนำการใช้อุปกรณ์สวอบและขนาดพื้นที่ในการเก็บแบคทีเรียบนผิวสัมผัสอาหารหรือสิ่งแวดล้อมภายในโรงงานเพื่อให้เหมาะสมกับขนาดของอุปกรณ์สวอบ สวอบสำลีให้สวอบในพื้นที่อย่างน้อยขนาด 10 cm x 10 cm ส่วนฟองน้ำควรสวอบในพื้นที่อย่างน้อยขนาด 30 cm x 30 cm พื้นที่ในการเก็บแบคทีเรียที่เพิ่มมากขึ้นเพราะปกติแล้วการล้างทำความสะอาดและฆ่าเชื้อจะต้องกำจัดหรือลดจำนวนแบคทีเรียให้มีน้อยที่สุด ดังนั้นการเพิ่มพื้นที่การสวอบจึงทำให้มีแนวโน้มที่จะตรวจพบแบคทีเรียก่อโรคที่อาจก่ออันตรายต่อสุขอนามัยของอาหารและความปลอดภัยของผู้บริโภค (Clemons, 2010)

ค่าเปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพการเก็บแบคทีเรียจากพื้นผิวแต่ละชนิด (ตารางที่ 4.3) พบว่าการเก็บแบคทีเรียบนพื้นผิวแต่ละชนิดขณะเปียกมีค่าเฉลี่ยมากกว่าการเก็บแบคทีเรียบนพื้นผิวขณะแห้ง มีค่าเฉลี่ยดังนี้ พื้นผิวสเตนเลสขณะเปียกมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 79.01-98.54% ขณะพื้นผิวแห้งมีค่าเฉลี่ย 33.85-73.74% การเก็บแบคทีเรียจากพื้นผิวพอลิเอสเทอร์ยูรีเทนเก่าขณะเปียกมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 80.09-97.08% และขณะพื้นผิวแห้งมีค่าเฉลี่ย 37.85-78.40% การเก็บแบคทีเรียจากพื้นผิวพอลิเอสเทอร์ยูรีเทนใหม่ขณะเปียกมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 77.93-100.78% และขณะพื้นผิวแห้งมีค่าเฉลี่ย 36.72-76.54% จากผลการทดลอง เปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพเฉลี่ยของอุปกรณ์สวอบชนิดต่างๆในการเก็บเชื้อจากพื้นผิวขณะเปียกมีค่าใกล้เคียงกับค่าประสิทธิภาพของสวอบที่ได้จากการใส่สารละลายแบคทีเรียลงบนสวอบโดยตรง เพราะแบคทีเรียสามารถเจริญเติบโตได้ในสารละลาย buffered peptone water ในขณะทำการทดลองที่ใช้เวลานานกว่า (Moore & Griffith, 2007) ถึงแม้ว่าจำนวนแบคทีเรียที่เก็บได้จริงจะมีปริมาณน้อยกว่าการใส่เชื้อลงบนสวอบโดยตรงก็ตาม (มีสารละลายอยู่บนพื้นผิวหลังการสวอบเก็บแบคทีเรีย)

เปรียบเทียบประสิทธิภาพของอุปกรณ์สวอบในการเก็บแบคทีเรียแต่ละชนิดในขณะพื้นผิวเปียกและขณะพื้นผิวแห้ง มีดังนี้ เปรียบเทียบประสิทธิภาพของอุปกรณ์สวอบการเก็บเชื้อทั้ง 4 ชนิดจากพื้นผิวสเตนเลสขณะเปียก พบว่า สวอบโฟมพอลิยูรีเทน ผ้าก๊อซและฟองน้ำเซลลูโลสมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ส่วนสวอบสำลีมีค่าน้อยที่สุด พื้นผิวสเตนเลสขณะแห้ง ผ้าก๊อซและฟองน้ำเซลลูโลสมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด สวอบสำลีมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (รูปที่ 4.8) เปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของสวอบในการเก็บเชื้อทั้ง 4 ชนิดจากพื้นผิวพอลิเอสเทอร์ยูรีเทนเก่าขณะเปียก พบว่า สวอบโฟมพอลิยูรีเทน ผ้าก๊อซและฟองน้ำเซลลูโลส มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด สวอบสำลีมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด พื้นผิวพอลิเอสเทอร์ยูรีเทนเก่าขณะแห้ง ฟองน้ำเซลลูโลสมีค่ามากที่สุด และสวอบสำลีมีค่าน้อยที่สุด (รูปที่ 4.9) เปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของ สวอบในการเก็บเชื้อทั้ง 4 ชนิดจากพื้นผิวพอลิเอสเทอร์ยูรีเทนใหม่ขณะเปียก พบว่า สวอบโฟมพอลิยูรีเทน ผ้าก๊อซและฟองน้ำเซลลูโลสมีค่ามากที่สุด สวอบสำลีมีค่าน้อยที่สุด พื้นผิวพอลิเอสเทอร์ยูรีเทนใหม่ขณะแห้ง ฟองน้ำเซลลูโลสและผ้าก๊อซมีค่ามากที่สุดและสวอบสำลีมีค่าน้อยที่สุด (รูปที่ 4.10)

จากผลการทดลอง เปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของอุปกรณ์สวอบแต่ละชนิดในการเก็บแบคทีเรียทั้ง 4 ชนิดมีค่าเฉลี่ยเรียงจากมากไปน้อย ดังนี้ สวอบโฟมพอลิยูรีเทนมีค่าเฉลี่ย 94.49%

ฟองน้ำเซลลูโลสมีค่าเฉลี่ย 94.41% ผ้าก๊อซ 90.67% และสวอบสำลี 83.98% ค่าที่ได้จากการเก็บแบคทีเรียจากพื้นผิวมีค่าน้อยกว่าที่สวอบได้จริง เนื่องจากมีเซลล์แบคทีเรียบางส่วนที่ยังคงเกาะอยู่กับสวอบหลังจากขั้นตอนตรวจนับจำนวนแบคทีเรียตามที่ได้รายงานไว้ในข้อ 4.3 การใช้อุปกรณ์สวอบทั้ง 3 ชนิด คือ สวอบ โฟมพอลิยูรีเทน ฟองน้ำเซลลูโลสและผ้าก๊อซเก็บแบคทีเรียจากพื้นผิวขณะเปียกมีประสิทธิภาพใกล้เคียงกัน ในขณะที่ประสิทธิภาพของฟองน้ำเซลลูโลสดีที่สุดในการเก็บแบคทีเรียบนพื้นผิวขณะแห้งเพราะลักษณะโครงสร้างที่หยาบ หนาและขนาดใหญ่ ง่ายต่อการจับและออกแรงสวอบ ขณะสวอบแรงจะถูกส่งผ่านจากมือไปยังสวอบโดยตรงจึงช่วยเพิ่มแรงขัดถูแบคทีเรียออกจากพื้นผิวได้ดีกว่าสวอบสำลีและสวอบโฟมพอลิยูรีเทน เนื่องจากแรงจะถูกส่งผ่านจากมือไปยังก้านสวอบก่อนแล้วจึงจะถึงหัวสวอบ ทำให้ถึงแม้ว่าผู้ทดสอบจะออกแรงขนาดใกล้เคียงกันแต่แรงที่ขัดถูบนพื้นผิวน้อย และผ้าก๊อซที่มีโครงสร้างรูกว้าง ขนาดบางและเส้นใยอ่อนนุ่ม แรงขัดถูน้อยจึงเก็บแบคทีเรียได้น้อยกว่าฟองน้ำเซลลูโลส Gill and Jones (1998) รายงานว่าการเพิ่มขึ้นของพลังงานกลในขณะ สวอบทำให้จำนวนแบคทีเรียที่ได้เพิ่มขึ้นด้วย สวอบสำลีมีประสิทธิภาพการเก็บแบคทีเรียได้ต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับอุปกรณ์สวอบชนิดอื่นเนื่องจากวัสดุสวอบ (เส้นใยฝ้าย) ที่มีลักษณะอ่อนนุ่มดูดน้ำได้ดีและปล่อยน้ำออกจากสวอบได้น้อย ทำให้สวอบอิ่มตัวจากสารละลายบัฟเฟอร์ก่อนนำไปใช้เก็บสารละลายแบคทีเรียบนพื้นผิว (Moore & Griffith, 2002b)

1312347117

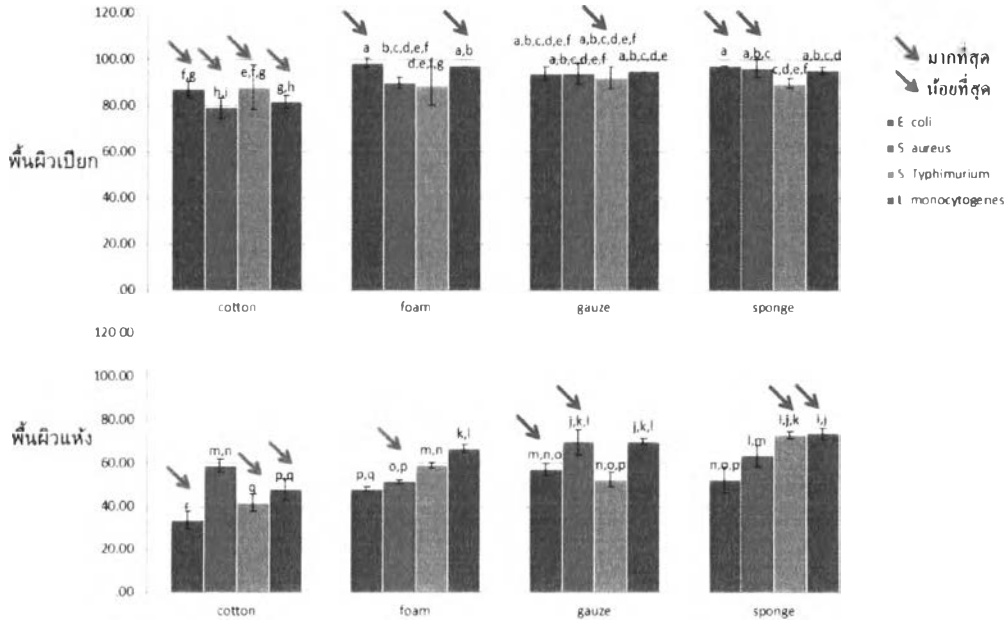

รูปที่ 4. 8 เปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของสวอบในการเก็บเชื้อทั้ง 4 ชนิดจากพื้นผิวสเตนเลส

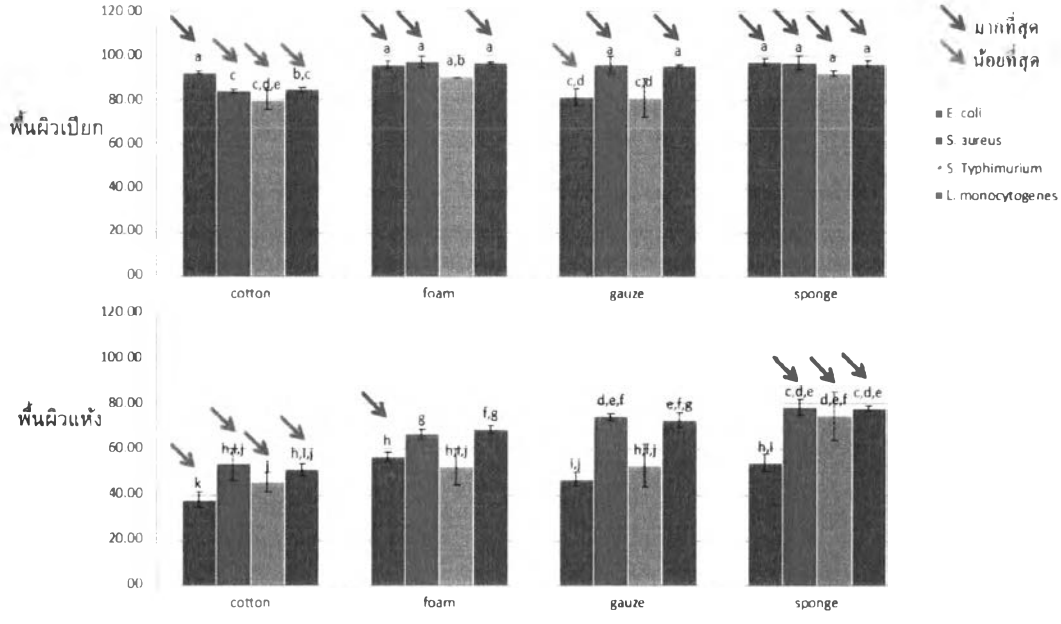

รูปที่ 4. 9 เปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของสวอบในการเก็บเชื้อทั้ง 4 ชนิดจากพื้นผิวพอลิเอสเทอร์ยูรีเทนเก่า

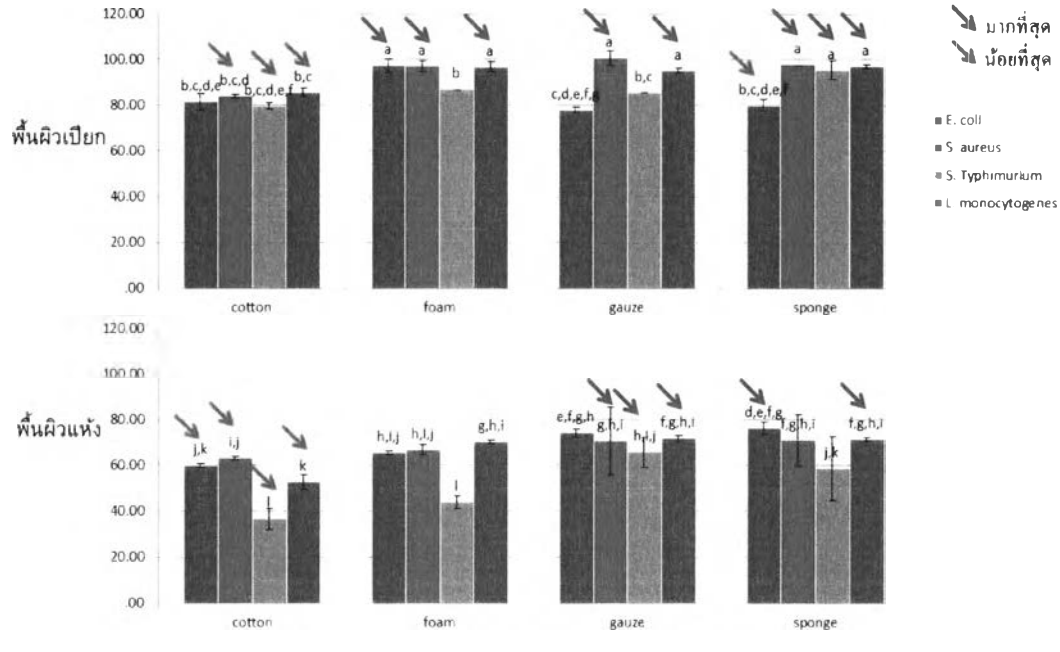

รูปที่ 4. 10 เปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของสวอบในการเก็บเชื้อทั้ง 4 ชนิดจากพื้นผิวพอลิเอสเทอร์ยูรีเทนใหม่

1312347117

13123471117

ตารางที่ 4. 3 เปรียบเทียบเปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของสวอบในการเก็บแบคทีเรียบนพื้นผิวสัมผัสอาหาร

แบคทีเรีย	พื้นผิว	ชนิดสวอบ							
		สำลี		โฟม		ผ้าก๊อซ		ฟองน้ำ	
		เปียก	แห้ง	เปียก	แห้ง	เปียก	แห้ง	เปียก	แห้ง
E. coli	สเตนเลส	86.89 ± 3.46^{b}	33.85 ± 4.17^{k}	98.54 ± 2.13^{a}	47.97 ± 1.05^{g}	93.72 ± 2.99^{a,b}	56.92 ± 2.73^{e,h}	97.28 ± 0.23^{a,b}	52.32 ± 6.05^{h,i}
	PUR (เก่า)	92.49 ± 0.76^{b}	37.85 ± 3.44^{k}	96.06 ± 1.67^{a,b}	56.61 ± 1.86^{e,h}	81.58 ± 3.82^{d}	46.72 ± 3.12^{j}	97.19 ± 1.67^{a,b}	53.89 ± 3.82^{h}
	PUR (ใหม่)	81.58 ± 3.66^{d}	60.04 ± 0.83^{e}	97.49 ± 2.96^{a,b}	65.59 ± 0.76^{f}	77.93 ± 1.13^{d,e}	74.40 ± 1.84^{e}	80.12 ± 2.64^{d}	76.54 ± 2.80^{d,e}
S. aureus	สเตนเลส	79.01 ± 4.23^{e,g}	58.63 ± 3.01^{e,i}	89.81 ± 2.57^{c,d}	58.94 ± 0.84^{e,i}	93.70 ± 4.49^{a,b}	69.74 ± 5.94^{b,c,d}	96.28 ± 4.04^{a,b}	73.22 ± 4.82^{b,c}
	PUR (เก่า)	84.04 ± 0.67^{c,d}	53.16 ± 7.17^{f}	97.33 ± 2.48^{a,b}	66.50 ± 1.51^{d,e,f}	95.86 ± 3.76^{a,b}	74.13 ± 1.50^{b,c}	97.08 ± 2.94^{a,b}	78.40 ± 3.37^{b,c}
	PUR (ใหม่)	84.04 ± 0.67^{c,d}	63.31 ± 0.76^{e,f,g}	97.33 ± 2.48^{a,b}	66.95 ± 2.14^{d,e,f,g}	100.78 ± 3.28^{a}	70.78 ± 14.93^{b,c,d}	98.19 ± 0.48^{a,b}	71.25 ± 11.12^{b,c,d}
S. Typhimurium	สเตนเลส	87.88 ± 9.54^{A,B,C}	41.81 ± 3.82^{H,I}	88.38 ± 8.29^{A,B,C}	51.35 ± 1.23^{G,H}	92.13 ± 4.79^{A,B}	52.40 ± 3.25^{G,H}	89.48 ± 2.46^{A,B,C}	63.49 ± 1.65^{E}
	PUR (เก่า)	80.09 ± 4.51^{C,D}	45.50 ± 4.40^{H,I}	90.71 ± 0.50^{A,B,C}	52.06 ± 8.03^{G,H}	81.02 ± 8.70^{B,C,D}	52.58 ± 9.42^{G,H}	92.33 ± 1.28^{A,B}	74.55 ± 10.61^{D,E}
	PUR (ใหม่)	79.77 ± 1.43^{C,D}	36.71 ± 4.52^{I}	87.30 ± 0.47^{A,B,C}	44.07 ± 2.93^{H,I}	85.60 ± 0.00^{A,B,C,D}	65.94 ± 6.52^{E,F}	95.74 ± 4.00^{A}	58.82 ± 14.01^{F,G}
L. monocytogenes	สเตนเลส	81.61 ± 2.84^{f}	47.64 ± 4.85^{k}	97.13 ± 0.40^{a}	66.66 ± 2.05^{g}	94.88 ± 0.38^{a}	69.97 ± 1.44^{g,h,i}	95.41 ± 1.49^{a}	73.74 ± 2.64^{N}
	PUR (เก่า)	84.69 ± 1.07^{K,L}	50.83 ± 2.57^{K,L}	96.79 ± 0.48^{a}	68.70 ± 1.51^{f,g}	95.49 ± 0.58^{a}	72.74 ± 3.21^{N,O}	96.66 ± 1.38^{a}	77.96 ± 1.13^{M}
	PUR (ใหม่)	85.65 ± 1.80^{K}	52.76 ± 3.23^{R}	96.99 ± 2.18^{a}	70.44 ± 0.77^{N,O,P}	95.33 ± 0.94^{a}	71.98 ± 1.42^{N,O,P}	97.20 ± 0.75^{a}	71.72 ± 0.72^{N,O,P}
ค่าเฉลี่ยรวม		83.98	48.51	94.49	59.65	90.67	64.86	94.41	68.83

ค่าที่แสดงเป็นค่าเฉลี่ย ± ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการทดลอง 3 ซ้ำ

ค่าเฉลี่ยในตารางที่มีอักษรกำกับต่างกันมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$)

การทดสอบทางสถิติแสดงในภาคผนวก ตารางที่ ข.4-15

4.4 ประสิทธิภาพของสวอบในการเก็บไบโอฟิล์มแบคทีเรียบนพื้นผิวต่างๆ

แบคทีเรียก่อโรคโดยปกติอาศัยอยู่ในวัตถุดิบก่อนนำเข้ากระบวนการผลิตอาหาร ซึ่งวัตถุดิบมีการสัมผัสกับพื้นผิวในหน่วยการผลิต แบคทีเรียจึงสามารถเข้าเกาะกับพื้นผิวได้เช่นกัน ถ้าขั้นตอนการล้างทำความสะอาดและฆ่าเชื้อไม่เพียงพอที่จะกำจัดแบคทีเรียก่อโรคได้หมด เซลล์ที่หลงเหลืออยู่บนพื้นผิวและสามารถปนเปื้อนลงในอาหารที่ปรุงสุกแล้วหรือผลิตภัณฑ์ได้ (Frank, 2001) และจะใช้สารอาหารรอบตัวในการเพิ่มจำนวนจนเกิดเป็นกลุ่มเซลล์ขนาดใหญ่พอที่จะจับเศษซากสารอินทรีย์ สารอนินทรีย์ ธาตุอาหารและจุลินทรีย์ชนิดอื่น พร้อมๆกับสร้างสารกลุ่มพอลิเมอร์ที่มีลักษณะเป็นเมือกเหนียว (Extracellular polymeric substances หรือ EPS) และหลั่งออกมานอกเซลล์เพื่อปกคลุมกลุ่มจุลินทรีย์อีกด้วย เรียกปรากฏการณ์นี้ว่า ไบโอฟิล์ม (Biofilm) ซึ่งยากต่อการกำจัดออกและมักเป็นปัญหาที่มีความสำคัญมากในอุตสาหกรรมอาหาร (J.W. Costerton et al., 1987) จำนวนแบคทีเรียมากก็เสี่ยงต่อการปนเปื้อนลงในผลิตภัณฑ์มากเช่นกัน เทคนิคสวอบจึงเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยตรวจหาแบคทีเรียก่อโรคในโรงงานอุตสาหกรรมอาหาร

4.4.1 ชนิดพื้นผิวสัมผัสอาหารที่มีผลต่อการเก็บไบโอฟิล์มของแบคทีเรีย

ในการทดลองสร้างไบโอฟิล์มโดยใช้อาหารเลี้ยงเชื้อที่มีสารอาหารน้อยแต่เพียงพอต่อการเจริญเติบโตของแบคทีเรียก่อโรคแต่ละชนิด เมื่อแบคทีเรียอยู่ในสภาวะเครียดต่อสิ่งแวดล้อมจะสร้างไบโอฟิล์มบนแผ่นพื้นผิวแต่ละชนิดขนาด 5 cm x 5 cm เนื่องจากแผ่นตัวอย่างมีขนาดใหญ่ วิธีการนับแบคทีเรียที่อยู่บนพื้นผิวจึงได้ใช้ตัวปาด (scraper) ขูดไบโอฟิล์มออกจากพื้นผิว ซึ่งคาดว่าบนพื้นผิวที่มีความขรุขระมากจะยังคงมีแบคทีเรียหลงเหลืออยู่

จากผลการทดลองในตารางที่ 4.4 แสดงประสิทธิภาพของสวอบในการเก็บไบโอฟิล์มของแบคทีเรียจากผิวสัมผัสอาหาร พบว่า ความสามารถของอุปกรณ์สวอบในการเก็บไบโอฟิล์มของแบคทีเรียจากพื้นผิวแต่ละชนิด มีดังนี้ การเก็บไบโอฟิล์ม *E. coli* สวอบโฟมพอลิยูรีเทนเก็บได้จำนวนมากที่สุด สวอบสำลีเก็บได้จำนวนน้อยที่สุด (รูปที่ 4.11) การเก็บไบโอฟิล์ม *S. aureus* ฟองน้ำเซลลูโลสเก็บได้จำนวนมากที่สุด สวอบสำลีได้น้อยที่สุด (รูปที่ 4.12) การเก็บไบโอฟิล์ม *S.* Typhimurium สวอบโฟมพอลิยูรีเทนเก็บได้จำนวนมากที่สุด สวอบสำลีเก็บได้จำนวนน้อยที่สุด (รูปที่ 4.13) การเก็บไบโอฟิล์ม *L. monocytogenes* ฟองน้ำเซลลูโลสเก็บได้จำนวนมากที่สุด สวอบสำลีเก็บได้จำนวนน้อยที่สุด (รูปที่ 4.14) และชนิดของพื้นผิวไม่มีแนวโน้มความสัมพันธ์ต่อการใช้อุปกรณ์สวอบเก็บแบคทีเรียจากพื้นผิว

ในบางงานวิจัยมีความเห็นว่า ลักษณะของเซลล์แบคทีเรีย เช่น พื้นผิวของแบคทีเรีย (แฟลกเจลลา, surface appendage, surface polysaccharides, hydrophobicity) (Houdt & Michiels, 2010) และ interaction ระหว่างแบคทีเรียและพื้นผิว ช่วยให้แบคทีเรียสามารถเกาะกับพื้นผิวได้มากขึ้น (Liu et al., 2004) พื้นผิวที่มี hydrophobicity สูง เช่น ยาง ไนลอน พอลิเอทิลีน แบคทีเรียสามารถยึดเกาะและสร้างไบโอฟิล์มได้เช่นเดียวกับพื้นผิวที่มี hydrophilic เช่น สเตนเลส

แต่แบคทีเรียหลุดออกจากพื้นผิวที่มี hydrophobicity สูงได้ง่ายกว่า (Hyde et al., 1997) ซึ่งปัจจัยต่างๆที่กล่าวมานี้จะนำไปสู่การปนเปื้อนของแบคทีเรียบนพื้นผิวมากขึ้น

ตารางที่ 4. 4 เปรียบเทียบเปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของสวอบในการเก็บไบโอฟิล์มบนพื้นผิวแต่ละชนิด

แบคทีเรีย	พื้นผิว	ชนิดสวอบ			
		สำลี	โฟม	ผ้าก๊อซ	ฟองน้ำ
E. coli	สเตนเลส	47.83 ± 0.80^{f}	48.29 ± 0.36^{e,f}	51.36 ± 0.65^{a,b,c}	51.30 ± 0.60^{a,b,c}
	PUR (เก่า)	49.73 ± 0.48^{d,e}	49.73 ± 1.04^{d,e}	49.64 ± 0.98^{d,e}	50.00 ± 0.80^{c,d}
	PUR (ใหม่)	50.09 ± 0.73^{c,d}	52.58 ± 0.93^{a}	52.02 ± 0.64^{a,b}	51.01 ± 1.12^{b,c,d}
S. aureus	สเตนเลส	49.39 ± 0.17^{n}	53.44 ± 0.09^{i}	54.23 ± 0.66^{h}	54.97 ± 0.56^{g}
	PUR (เก่า)	47.46 ± 0.07^{o}	50.50 ± 0.21^{m}	52.04 ± 0.11^{k}	52.80 ± 0.30^{j}
	PUR (ใหม่)	48.94 ± 0.15^{n}	51.28 ± 0.16^{l}	52.59 ± 0.53^{i,k}	53.55 ± 0.09^{i}
S. Typhimurium	สเตนเลส	46.70 ± 0.71^{F,G,H}	49.98 ± 0.44^{C,D}	47.04 ± 0.65^{F,G}	48.51 ± 0.26^{D,E,F}
	PUR (เก่า)	45.10 ± 0.36^{H}	49.26 ± 0.70^{D,E}	44.91 ± 0.95^{H}	47.68 ± 2.05^{E,F,G}
	PUR (ใหม่)	46.19 ± 0.65^{G,H}	55.16 ± 0.12^{A}	51.94 ± 1.67^{B}	51.59 ± 1.65^{B,C}
L. monocytogenes	สเตนเลส	48.17 ± 0.09^{P}	50.19 ± 0.04^{M,N}	49.98 ± 0.22^{N,O}	50.99 ± 0.14^{l}
	PUR (เก่า)	48.15 ± 0.09^{P}	50.37 ± 0.07^{M}	49.79 ± 0.16^{O}	51.74 ± 0.11^{K}
	PUR (ใหม่)	47.84 ± 0.06^{Q}	50.76 ± 0.06^{L}	52.47 ± 0.30^{J}	52.86 ± 0.10^{I}
	ค่าเฉลี่ยรวม	47.97	50.96	50.67	51.42

ค่าที่แสดงเป็นค่าเฉลี่ย ± ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการทดลอง 3 ซ้ำ

ค่าเฉลี่ยในตารางที่มีอักษรกำกับต่างกันมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$)

การทดสอบทางสถิติแสดงในภาคผนวก ตารางที่ ข.16-15

1312347117

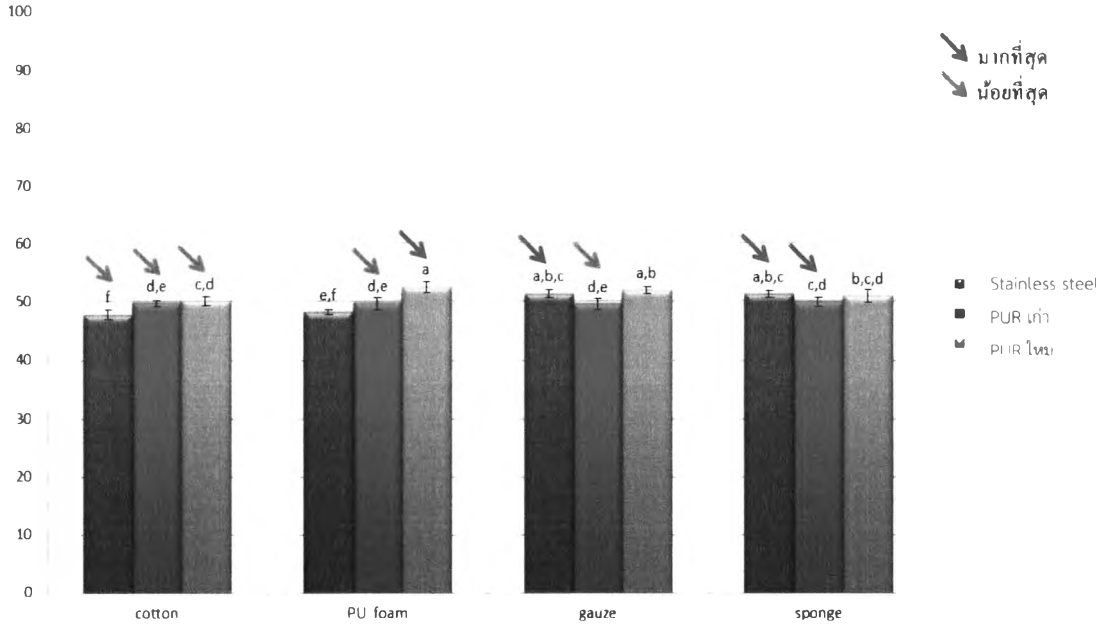

รูปที่ 4. 12 เปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของสวอบในการเก็บไบโอฟิล์ม *E. coli*

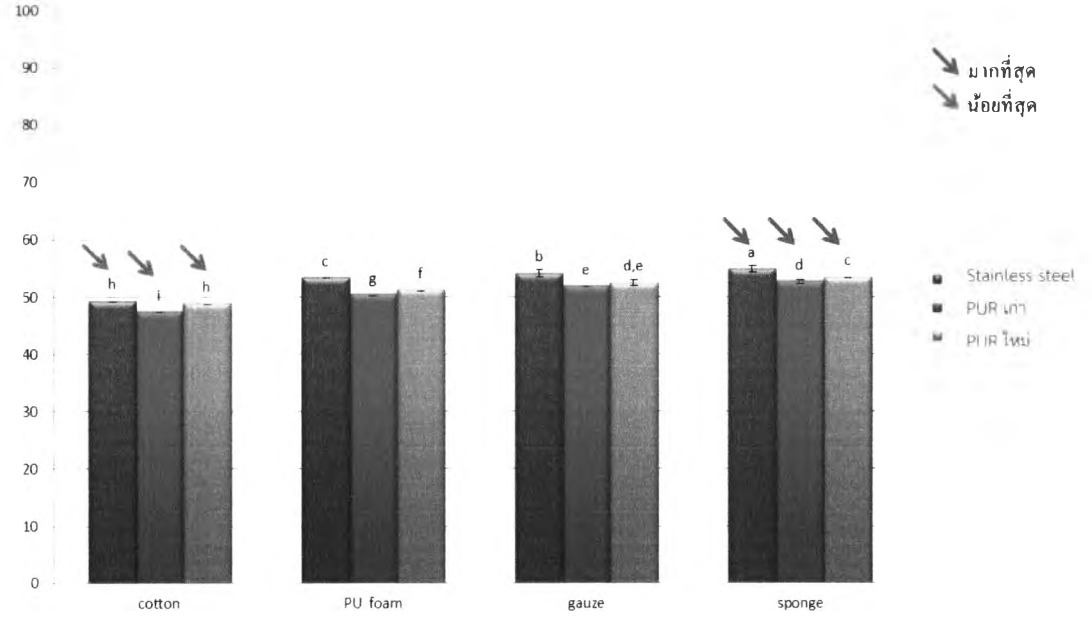

รูปที่ 4. 11 เปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของสวอบในการเก็บไบโอฟิล์ม *S. aureus*

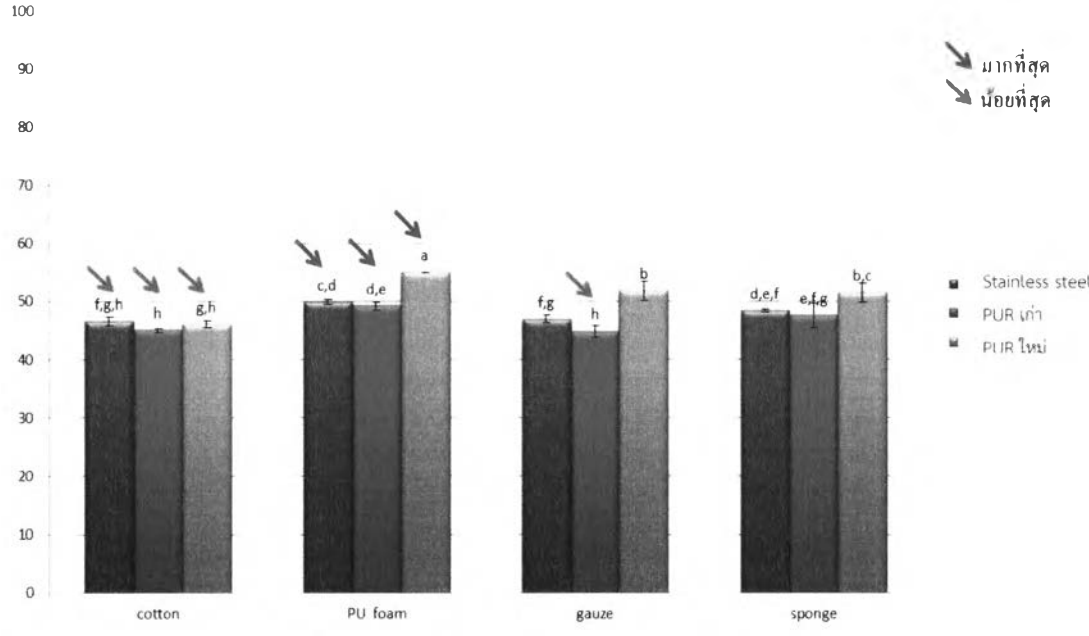

รูปที่ 4. 14 เปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของสวอบในการเก็บไบโอฟิล์ม *S.* Typhimurium

1312347117

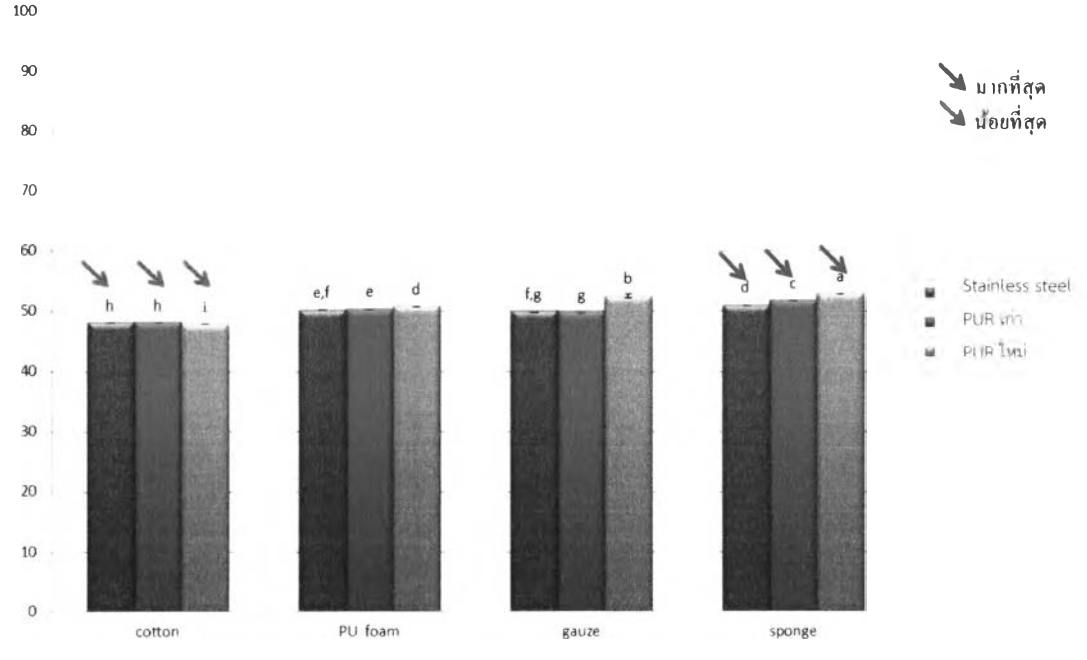

รูปที่ 4. 13 เปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของสวอบในการเก็บไบโอฟิล์ม *L. monocytogenes*

4.4.2 อุปกรณ์สวอบที่มีผลต่อการเก็บไบโอฟิล์มของแบคทีเรียจากพื้นผิวสัมผัสอาหาร

จากตารางที่ 4.5 แสดงค่าเปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของอุปกรณ์สวอบในการเก็บแบคทีเรียจากพื้นผิวสัมผัสอาหาร พบว่า ฟองน้ำเซลลูโลส สวอบโฟมพอลิยูรีเทน สวอบสำลีและผ้าก๊อซมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 47.68-54.97% 48.29-55.16% 45.10-50.09% และ 48.29-55.16% ตามลำดับ

เปรียบเทียบเปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของอุปกรณ์สวอบในการเก็บไบโอฟิล์มของแบคทีเรียทั้ง 4 ชนิดจากพื้นผิวแต่ละชนิด พบว่า สวอบโฟมพอลิยูรีเทน ผ้าก๊อซและฟองน้ำเซลลูโลสมีประสิทธิภาพดีที่สุด สวอบสำลีมีประสิทธิภาพน้อยที่สุดในการเก็บไบโอฟิล์มจากพื้นผิวสเตนเลสและพื้นผิวพอลิเอสเทอร์ยูรีเทนเก่า (รูปที่ 15-16) สวอบโฟมพอลิยูรีเทนและฟองน้ำเซลลูโลสมีประสิทธิภาพดีที่สุด สวอบสำลีมีประสิทธิภาพน้อยที่สุดในการเก็บไบโอฟิล์มจากพื้นผิวพอลิเอสเทอร์ยูรีเทนใหม่ (รูปที่ 17) แสดงว่าฟองน้ำเซลลูโลส สวอบโฟมพอลิยูรีเทนและ ผ้าก๊อซมีประสิทธิภาพในการเก็บไบโอฟิล์มได้ดีกว่าสวอบสำลี

1312347117

ตารางที่ 4. 5 เปรียบเทียบเปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของอุปกรณ์สวอบในการเก็บแบคทีเรียจากพื้นผิวสัมผัสอาหาร

พื้นผิว	แบคทีเรีย	ชนิดสวอบ			
		สำลี	โฟม	ผ้ากอซ	ฟองน้ำ
สเตนเลส	*E. coli*	47.83 ± 0.80^{e}	48.29 ± 0.36^{e}	51.36 ± 0.65^{b}	51.30 ± 0.60^{b}
	S. aureus	49.39 ± 0.17^{d}	53.44 ± 0.09^{a}	54.23 ± 0.66^{a}	54.97 ± 0.56^{a}
	S. Typhimurium	46.70 ± 0.71^{f}	49.98 ± 0.44^{d}	47.04 ± 0.65^{e}	48.51 ± 0.26^{e}
	L. monocytogenes	48.17 ± 0.09^{e}	50.19 ± 0.04^{c}	49.98 ± 0.22^{d}	50.99 ± 0.14^{c}
PUR (เก่า)	*E. coli*	49.73 ± 0.48^{b}	49.73 ± 1.04^{b}	49.64 ± 0.98^{b}	50.00 ± 0.80^{b}
	S. aureus	47.46 ± 0.07^{e}	50.50 ± 0.21^{c}	52.04 ± 0.11^{a}	52.80 ± 0.30^{a}
	S. Typhimurium	45.10 ± 0.36^{g}	49.26 ± 0.70^{d}	44.91 ± 0.95^{f}	47.68 ± 2.05^{f}
	L. monocytogenes	48.15 ± 0.09^{d}	50.37 ± 0.07^{c}	49.79 ± 0.16^{c}	51.74 ± 0.11^{b}
PUR (ใหม่)	*E. coli*	50.09 ± 0.73^{a,b}	52.58 ± 0.93^{a,b}	52.02 ± 0.64^{a,b,c}	51.01 ± 1.12^{b,c}
	S. aureus	48.94 ± 0.15^{c,d}	51.28 ± 0.16^{b,c}	52.59 ± 0.53^{a,b}	53.55 ± 0.09^{a}
	S. Typhimurium	46.19 ± 0.65^{f}	55.16 ± 0.12^{a}	51.94 ± 1.67^{b,c,d}	51.59 ± 1.65^{b,c,d}
	L. monocytogenes	47.84 ± 0.06^{e}	50.76 ± 0.06^{b,c}	52.47 ± 0.30^{a,b,c}	52.86 ± 0.10^{a,b}
	ค่าเฉลี่ยรวม	47.97	50.96	50.67	51.42

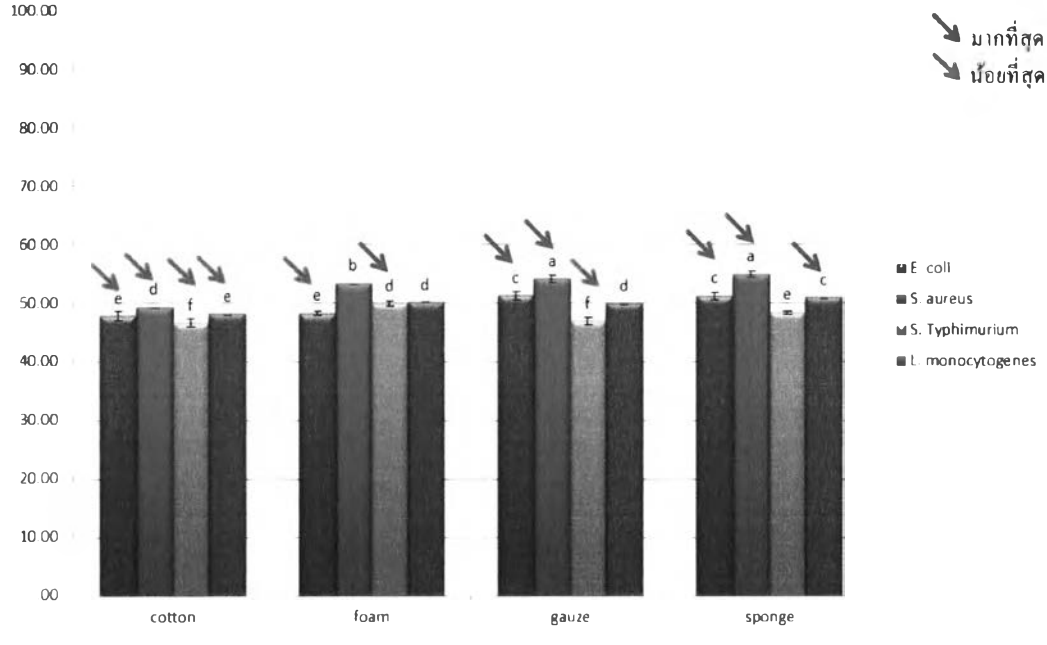

รูปที่ 4. 15 เปรียบเทียบเปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของสวอบในการเก็บไบโอฟิล์มของเชื้อ ทั้ง 4 ชนิด จากพื้นผิวสเตนเลส

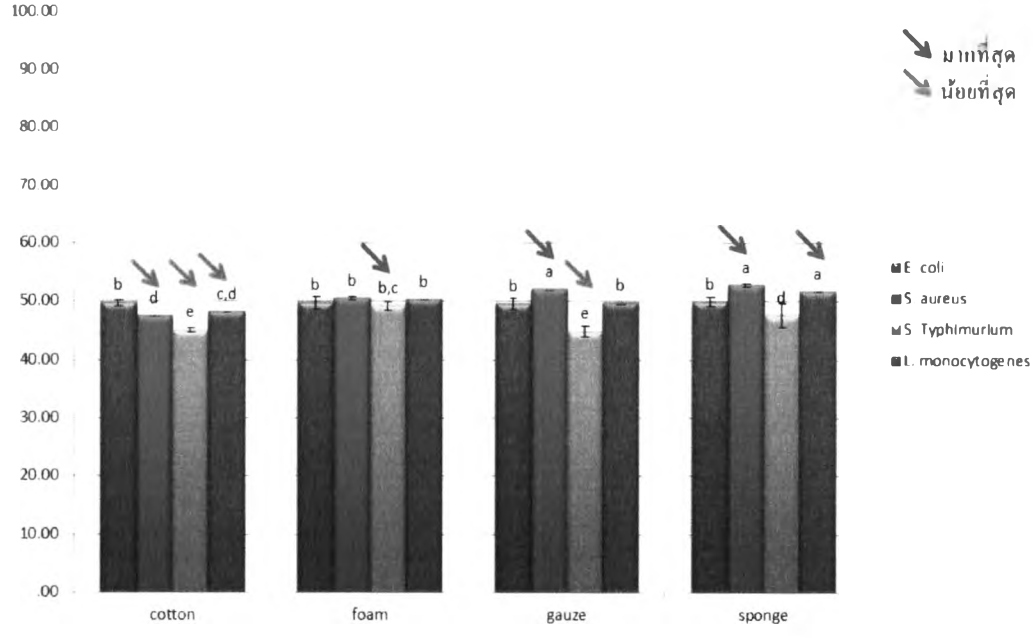

รูปที่ 4. 16 เปรียบเทียบเปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของสวอบในการเก็บไบโอฟิล์มของเชื้อ ทั้ง 4 ชนิด จากพื้นผิวพอลิเอสเทอร์ยูรีเทนเก่า

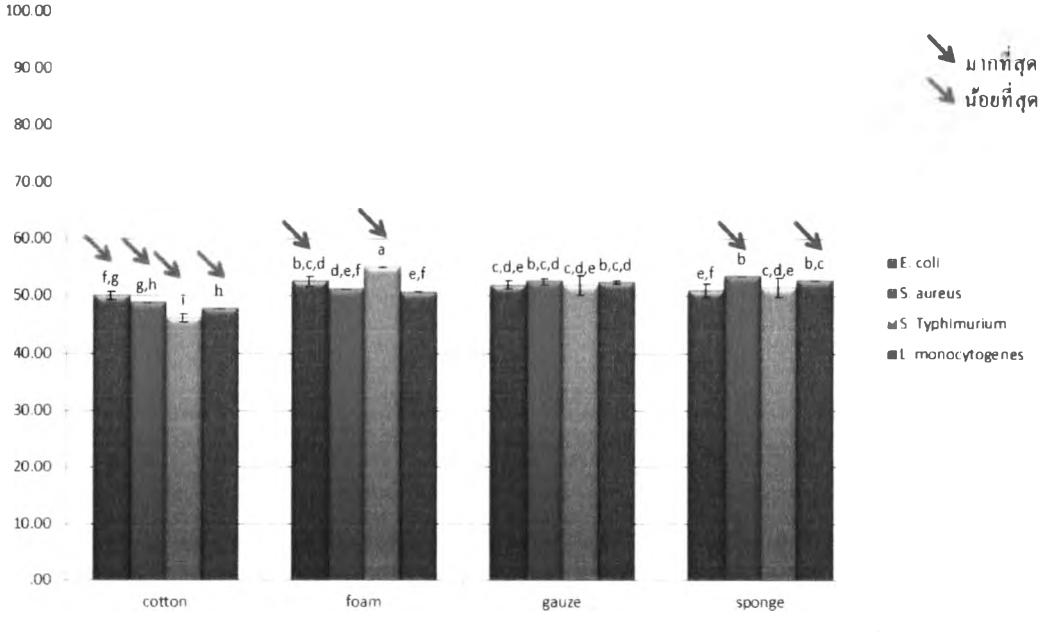

รูปที่ 4. 17 เปรียบเทียบเปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพของสวอบในการเก็บไบโอฟิล์มของเชื้อ ทั้ง 4 ชนิด จากพื้นผิวพอลิเอสเทอร์ยูรีเทนใหม่

4.5 เปรียบเทียบประสิทธิภาพของสวอบในการเก็บแบคทีเรียก่อโรคและไบโอฟิล์มจากพื้นผิวสัมผัสอาหาร

เปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพเฉลี่ยของอุปกรณ์สวอบแต่ละชนิดแสดงในตารางที่ 4.6 และ 4.7 พบว่าประสิทธิภาพของอุปกรณ์สวอบในการเก็บแบคทีเรียจากพื้นผิวลดลง เพราะลักษณะของพื้นผิวขณะสวอบ (เปียก/แห้ง) ที่มีผลกระทบต่อปัจจัยภายในอื่นๆ เช่น เซลล์แบคทีเรีย และลักษณะพื้นผิว (ข้อ 4.3) ประสิทธิภาพของอุปกรณ์สวอบในการเก็บไบโอฟิล์มลดลงประมาณ 50% เพราะเซลล์แบคทีเรียรวมกลุ่มกันสร้างไบโอฟิล์มแล้วยากต่อการดึงกลุ่มเซลล์ขึ้นมากเพราะการยึดเกาะบนพื้นผิวของเซลล์ในไบโอฟิล์มแข็งแรงกว่าการยึดเกาะของเซลล์เดี่ยว การล้างทำความสะอาดจึงต้องใช้ร่วมกับการขัดถูเพื่อให้เซลล์หลุดออกจากพื้นผิว (Marshall et al., 1971)

ตารางที่ 4. 6 เปรียบเทียบช่วงเปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพเฉลี่ยของอุปกรณ์สวอบแต่ละชนิดในการเก็บแบคทีเรียก่อโรค

อุปกรณ์สวอบ	พื้นผิวเปียก (%)	พื้นผิวแห้ง (%)	ไบโอฟิล์ม (%)
สวอบสำลี	79.01 - 92.49	33.85 - 63.31	45.10 - 50.09
สวอบโฟมพอลิยูรีเทน	87.30 - 98.54	47.97 - 70.44	48.29 - 55.16
ผ้าก๊อซ	77.93 - 100.87	46.72 - 74.40	48.29 - 55.16
ฟองน้ำเซลลูโลส	80.12 - 98.19	52.31 - 78.40	47.68 - 54.97

ตารางที่ 4. 7 เปอร์เซ็นต์ประสิทธิภาพเฉลี่ยของอุปกรณ์สวอบแต่ละชนิดในการเก็บแบคทีเรียก่อโรค

อุปกรณ์สวอบ	พื้นผิวเปียก (%)	พื้นผิวแห้ง (%)	ไบโอฟิล์ม (%)
สวอบสำลี	83.98	48.51	47.97
สวอบโฟมพอลิยูรีเทน	94.49	59.65	50.96
ผ้าก๊อซ	90.67	64.86	50.67
ฟองน้ำเซลลูโลส	94.41	68.83	51.42